

І. О. КИРИЧЕНКО,
здобувач НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНЖИНІРИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В БУДІВНИЦТВІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стаття присвячена детальному аналізу нормативно-правового регулювання інжинірингової діяльності в будівництві. Автором наведено трирівневу систему законодавчої регламентації інжинірингової діяльності.

Ключові слова: інжиніринг, інжинірингова діяльність, законодавче регулювання інжинірингу.

Постановка питання. Будь-які господарські відносини характеризуються своїм змістом та механізмами впровадження в правове поле. Складнощі під час вибору правильної моделі таких відносин можуть виникати лише на етапі ідентифікації необхідного законодавства, норм та більш оптимальних інструментів їх регулювання. У випадку з інжиніринговою діяльністю у сфері будівництва подібні складнощі можуть виникнути найбільш гостро, особливо в контексті здійснення інжинірингової діяльності у сфері зовнішньоекономічної діяльності (головним чином це стосується трансферту технологій та переміщення послуг, особливо тими підприємствами, які зареєстровані як нерезиденти, але фактично здійснюють свою діяльність в Україні).

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню питань інжинірингової діяльності, її сучасного стану та перспектив розвитку свої праці присвятили такі вчені-юристи: І. І. Мазур, Д. В. Мантуров, А. М. Мільто, К. Е. Насурлаєва, Л. К. Осика, Е. В. Попов, О. В. Редькін та ін.

Метою написання статті є визначення найбільш сприятливих механізмів упровадження в правове поле відносин, пов'язаних з інжиніринговою діяльністю.

Виклад основного матеріалу. Українське законодавство має єдине визначення інжинірингової діяльності у сфері будівництва, яке міститься в Законі України «Про архітектурну діяльність». Так, у ст. 1 цього Закону серед інших термінів визначається й інжинірингова діяльність у сфері будівництва (інжиніринг), під якою розуміється діяльність з надання послуг інженерного та технічного характеру, до яких належать проведення попередніх техніко-економічних обґрунтувань і досліджень, експертизи проекту, розробка програм фінансування будівництва, організація виготовлення проектної документації, проведення конкурсів і торгів, укладання договорів підряду, координація діяльності всіх учасників будівни-

цтва, а також здійснення технічного нагляду за будівництвом об'єкта архітектури та консультації економічного, фінансового або іншого характеру [1].

Разом з тим, звертаючись до Національного класифікатора України ДК 009:2010 «Класифікація видів економічної діяльності» (далі – КВЕД 009:2010), затвердженого наказом Держспоживстандарту України від 11 жовтня 2010 р. № 457 із змінами від 29 листопада 2010 р. № 530, можна побачити, що інжинірингова діяльність входить до секції М «Професійна, наукова та технічна діяльність» та має код 71.12. Відповідно до цього нормативно-правового акта діяльність у сфері інжинірингу включає [2]:

- інженерний дизайн (тобто застосування законів і принципів інженерії в конструюванні машин, доборі матеріалів, інструментів, структур, процесів і систем) та консультування у сферах: проектування машинобудування, промислового будівництва; проектів будівництва інженерних споруд, гідротехнічних споруд і транспортного будівництва; проектів управління водними ресурсами; проектів у сфері електроніки та електротехніки, добувної інженерії, хімічної технології, машинобудування, організації виробництва, системотехніки, техніки безпеки;
- розроблення проектів систем кондиціонування, охолодження, інженерні розробки щодо контролю санітарного стану та забруднення навколишнього середовища, боротьби із шумом тощо;
- геофізичні, геологічні та сейсмічні дослідження;
- діяльність у сфері геодезії: вимірювання земельних ділянок та їх меж; гідрологічні розвідувальні роботи; роботи з вивчення підземних шарів; картографічна діяльність і діяльність із надання даних щодо просторових параметрів.

Разом з тим поняття «інжиніринг» містить і Податковий кодекс України, але лише зі змісту цього поняття випливає його тотожність із наведеним поняттям інжинірингової діяльності у сфері будівництва, яке міститься в Законі України «Про архітектурну

діяльність». Так, у підп. 14.1.85 ст. 14 Податкового кодексу України інжиніринг визначається як надання послуг (виконання робіт) із складення технічних завдань, проектних пропозицій, проведення наукових досліджень і техніко-економічних обстежень, виконання інженерно-розвідувальних робіт з будівництва об'єктів, розроблення технічної документації, проектування та конструкторського опрацювання об'єктів техніки і технології, надання консультації та авторського нагляду під час монтажних та пусконаладжувальних робіт, а також надання консультацій, пов'язаних із такими послугами (роботами) [3].

В аналізованому аспекті варто погодитися з твердженням О. Є. Кузьміна та Н. А. Городиської, згідно з яким доволі складно навести точний перелік робіт і послуг, які повинні входити у «пакет інжинірингу», адже це залежить як від вибору замовника, так і від особливостей тієї чи іншої сфери економіки. Також варто звернути увагу і на динамічність кон'юнктури ринку, у зв'язку із чим можуть виникати нові види таких робіт і послуг, які також належатимуть до інжинірингових. Фіксування виключного переліку інжинірингових робіт і послуг через цю причину може призвести в майбутньому до юридичних колізій, власне, як і точне визначення цього виду діяльності в законодавстві [4].

З одного боку, те, що законодавець чітко, однозначно й одноразово визначає дану категорію, може свідчити про відсутність подвійного законодавчого регулювання інжинірингу, яке, до речі, властиве багатьом сферам господарювання. З іншого – жоден інший нормативний акт не містить більш-менш повного комплексу норм, які б регулювали відносини у сфері інжинірингу в будівництві, а той факт, що згаданий нами Закон України взагалі ототожнює поняття «інжиніринг» та «інжинірингова діяльність у сфері будівництва», взагалі може ввести в оману стосовно того, що інжинірингова діяльність як окремий вид господарської діяльності може здійснюватися виключно у сфері будівництва.

Однак цілком розповсюдженими є інжинірингові послуги в інших галузях, зокрема у сфері промислового виробництва, де вони включають окрім розробки відповідної проектної документації ще й комплекс маркетингових послуг, а також авторське супроводження інноваційних технологій. Що ж стосується інжинірингу в будівництві, то нормативно-правове забезпечення такої діяльності можна аналізувати за двома напрямками.

По-перше, мова йде про аналіз нормативно-правового забезпечення тих сфер відносин, елементи яких тим чи іншим чином входять до складу інжинірингової діяльності в будівництві. На нашу думку, сферами правового регулювання цього виду діяльності слід назвати самі відносини, що об'єднуються

за галузевим чи предметним критерієм та потребують відповідного правового впливу. Такими відносинами, зокрема, можуть бути відносини з приводу створення та використання інновацій; право інтелектуальної власності (оскільки інжинірингові послуги включають у себе операції, які захищаються законодавством про авторські права); відносини у сфері будівництва та архітектури; відносини аутсорсингу тощо.

По-друге, аналіз нормативно-правового регулювання інжинірингової діяльності у сфері будівництва можна провадити і за рівнями регулювання, виходячи з юридичної сили того чи іншого нормативного акта. Так, аналіз можна проводити за трьома рівнями:

- макрорівень (рівень систематизованих (кодифікованих) нормативно-правових актів), у рамках якого відбуватиметься аналіз найбільш визначальних нормативно-правових актів, норми яких регулюють вихідні засади діяльності суб'єктів господарювання, у тому числі й тих, що провадять інжинірингову діяльність у сфері будівництва. У цьому контексті основну увагу привертають Цивільний кодекс України (в частині регулювання надання послуг); Господарський кодекс України (в частині визначення основних засад діяльності суб'єктів господарювання, а також їх діяльності у сфері капітального будівництва); Податковий кодекс України (в частині оподаткування діяльності суб'єктів господарювання. Але оскільки інжинірингові підприємства не мають жодних податкових пільг, то аналіз слід проводити ситуативно за тими напрямками, на які буде акцентовано увагу в рамках даного дослідження);

- мезорівень (рівень законів та підзаконних актів), у рамках якого відбуватиметься аналіз правового забезпечення самої інжинірингової діяльності як комплексу розрізаних послуг передовсім у сфері проектування, планування, будівництва та експлуатації об'єктів житлової, нежитлової, промислової, соціальної інфраструктури, споруд тощо. Основна увага, безумовно, звертатиметься на законодавство у сфері будівництва та архітектури;

- галузевий (підзаконні акти, які стосуються виключно інжинірингу в будівництві), у рамках якого відбуватиметься аналіз підзаконних нормативних актів переважно у сфері регулювання окремих вузьких аспектів здійснення інжинірингової діяльності в будівництві. Зокрема, такий аналіз охоплюватиме норми та нормативи, що регулюють різні аспекти якості та вимог до проведення будівельних, монтажних та проектувальних робіт та інші надзвичайно вузькі сфери.

На нашу думку, саме другий варіант аналізу нормативно-правового регулювання інжинірингової діяльності у сфері будівництва, тобто шляхом розподілу нормативних актів за їх юридичною силою на три великі групи, є найбільш ефективний, оскільки дасть

змогу зосередитися виключно на вихідних, загальних засадах або, навпаки, на більш вузьких аспектах, що так чи інакше стосуються інжинірингової діяльності.

Перший рівень нормативно-правових актів – макрорівень – містить у собі такі законодавчі акти, які мають універсальний характер, мова йде, зокрема, про Господарський, Податковий та Цивільний кодекси України.

Проаналізувавши вказані нормативно-правові акти, можна дійти висновку, що в Податковому кодексі України законодавець не робить суттєвих податкових преференцій особам, які отримують чи надають інжинірингові послуги. Однак саме ПК України відкриває досить гостру проблему, що ж саме розуміти під інжиніринговими послугами, оскільки в самому Кодексі міститься визначення лише інжинірингу. Іншими словами, не зрозуміло, чи розуміти під інжиніринговими послугами будь-які послуги, надані суб'єктами господарювання, КВЕД яких містить «інжиніринг», або варто ж внести уточнення в підп. 14.1.85 ст. 14 та замість «інжинірингу» ввести поняття «інжинірингові послуги» [3].

Також слід зауважити, що проаналізовані нами норми Цивільного кодексу України, які регулюють управління майном, відносяться до інжинірингової діяльності у сфері будівництва, виключно якщо об'єктом управління є нерухоме майно.

Що стосується дослідження положень Господарського кодексу України, то зазначимо, що ГК України містить низку норм, які регулюють окремі аспекти надання інжинірингових послуг у сфері будівництва, але разом з тим, на нашу думку, доцільним може бути його доповнення окремою главою, яка б містила норми, що визначали сутність інжинірингової діяльності.

Мезорівень нормативно-правового забезпечення інжинірингової діяльності у сфері будівництва головним чином складається з низки законів України та постанов Кабінету Міністрів України, зокрема, мова йде про такі нормативно-правові акти, як Закон України «Про архітектурну діяльність», наказ Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 06.10.2010 р. № 392 «Про внесення змін до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності у будівництві, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури» [5], Закон України «Про основи містобудування», Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності», Закон України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» та ін.

Тобто можна стверджувати, що крім ліцензування діяльності самого суб'єкта господарювання, що надає інжинірингові послуги, відповідну сертифікацію знань повинні проходити і фактичні виконавці

таких послуг. Такі достатньо жорсткі умови здійснення інжинірингової діяльності пов'язані із тими обсягами та характером робіт, що здійснюються інжиніринговими компаніями, а також тими ризиками, які такі роботи можуть нести для великої кількості сторонніх осіб.

Надзвичайно вагомим компонентом нормативно-правового регулювання інжинірингової діяльності, незважаючи на свою вузьку спеціалізацію, є система державних стандартів у сфері будівництва та архітектурної діяльності, що являють собою саме галузевий рівень законодавчого регулювання інжинірингової діяльності. Подібний зріз правового поля в забезпеченні інжинірингової діяльності обумовлений специфікою сукупності послуг та процедур, які об'єднані в рамках неї. Іншими словами, важливість дотримання необхідного рівня будівельних, проектних та експлуатаційних стандартів впливає з характеру діяльності інжинірингових підприємств, оскільки ті об'єкти, які вони створюють, експлуатують та обслуговують, пов'язані із великими ризиками для осіб, що ними користуються. Тому аналіз Державних стандартів України та Державних будівельних норм є важливим і з точки зору забезпечення якості інжинірингових послуг, і в контексті контролю за виконанням інжиніринговими підприємствами технічних умов будівництва та експлуатації об'єктів нерухомості.

Висновки. Таким чином, за результатами аналізу нормативно-правового регулювання інжинірингової діяльності у сфері будівництва можна зробити низку висновків.

По-перше, правове поле, яке покликане забезпечити діяльність суб'єктів господарювання, що надають інжинірингові послуги, характеризується несистемністю та фрагментарністю. Певна врівноважена та вибудована система простежується виключно у сфері державних стандартів та державних будівельних норм, але інші аспекти інжинірингової діяльності такої системи не мають. Натомість існують окремі блоки норм, що регулюють різні аспекти надання інжинірингових послуг у різних нормативних актах. Зокрема, мова йде про регулювання господарської діяльності у сфері будівництва (ГК України), надання послуг у сфері управління майном (ЦК України), окремих аспектів оподаткування інжинірингової діяльності (ПК України) тощо.

По-друге, чітко простежується відсутність узгодженості в законодавчо визначеному категоріальному апараті у сфері інжинірингової діяльності. Так, визначення «інжинірингової діяльності у сфері будівництва (інжинірингу)» містяться в Законі України «Про архітектурну діяльність» та ПК України відповідно. Але для цілей ПК України найбільше підходить категорія «інжинірингові послуги»,

оскільки фінансовий результат від надання таких послуг стає фактично предметом податкових відносин, у той же час вітчизняне законодавство взагалі не містить змістовної дефініції категорії «інжинірингові послуги», хоча подібне словосполучення і зустрічається в деяких нормативних актах, і навіть визначається сукупність робіт, що входить до таких послуг.

По-третє, вітчизняне господарське законодавство досить фрагментарно регулює і порядок здійснення інжинірингової діяльності з іноземним суб'єктом. Справа в тому, що більшість вітчизняних підприємств користується інжиніринговими послугами у закордонних фірм, а тому останні повинні імпортувати в Україну власні послуги. Складність виникає на етапі здійснення розрахунків та оподаткування, оскільки в силу відсутності єдиного визначення інжинірингових послуг закордонні підприємства розбивають їх на окремі процедурні блоки, що частіше за все уособлюють послуги з трансферу технологій або послуги, пов'язані із розробкою інновацій. Подібні послуги часто дають певні переваги в оподаткуванні та у сфері квотування імпорту, а отже, дають змогу легально зменшувати

податкові надходження від їх надання до Державного бюджету України.

По-четверте, відсутність самодостатнього блоку норм, які б регулювали інжинірингову діяльність у сфері будівництва як окремий вид господарської діяльності, породжує необхідність розробки такого блоку. Власне, було запропоновано доповнити ГК України відповідною главою 33¹, в якій би були систематизовані норми, що визначають загальні засади здійснення інжинірингової діяльності, у тому числі й у сфері будівництва.

Отже, визначено основні недоліки й можливі напрями вдосконалення нормативно-правового регулювання інжинірингової діяльності у сфері будівництва та напрями уточнення окремих нормативних актів. Разом з тим правове регулювання аналізованого виду діяльності багато в чому пов'язано із державним регулюванням, яке ґрунтується на правових нормах, але в силу специфічного характеру державно-управлінської діяльності має у своєму розпорядженні досить специфічний інструментарій, аналіз якого дасть змогу більш ґрунтовно осягнути проблематику господарсько-правового забезпечення інжинірингової діяльності у сфері будівництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про архітектурну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 20.05.1999 № 687-XIV. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/687-14>.
2. Про затвердження Національного класифікатора України ДК 009:2010 «Класифікація видів економічної діяльності» 009:2010 [Електронний ресурс] : наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457. – Режим доступу: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/71/KVED10_71_12.html.
3. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1397151710632038>.
4. Кузьмін О. Є. Концептуальні положення визначення сутності інжинірингових підприємств [Електронний ресурс] / О. Є. Кузьмін, Н. А. Городиська ; Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12556/1/25_131-135_Vis_722_menegment.pdf.
5. Про внесення змін до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності у будівництві, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури [Електронний ресурс] : наказ М-ва регіон. розвитку та буд-ва України від 06.10.2010 № 392. – Режим доступу: http://minregion.info/stroitel'naya_litsenziya_Litsenziyni_umovi_3_ua.html.

REFERENCES

1. Pro arkhitekturnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 20.05.1999 # 687-XIV [On Architectural activity: Law of Ukraine of 20.05.1999 number 687-XIV] zakon4.rada.gov.ua Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/687-14> [In Ukrainian]
2. Pro zatverdzhennia Natsionalnoho klasyfikatoru Ukrainy DK 009:2010 «Klasyfikatsiia vydiv ekonomichnoi diialnosti» 009:2010: Nakaz Derzhspozhyvstandartu Ukrainy vid 11.10.2010 r. # 457 [The approval of the National Classifier of Ukraine DK 009: 2010 «Classification of Economic Activities» 009: 2010: Order Derzhspozhyvstandart Ukraine from 11.10.2010.] kved.ukrstat.gov.ua Retrieved from: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/71/KVED10_71_12.html [In Ukrainian]

3. Podatkovyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 # 2755-VI [Tax Code of Ukraine: Code of Ukraine of 02.12.2010 number 2755-VI]. *zakon4.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1397151710632038> [In Ukrainian]
4. Kuzmin O. Ye., Horodyska N. A. Kontseptualni polozhennia vyznachennia sutnosti inzhynirynhovykh pidpriemstv [Conceptual provisions defining the essence of engineering enterprises] (n.d.) *Natsionalnyi universytet «Lvivska politehnika» – National University «Lviv Polytechnic»* *ena.lp.edu.ua* Retrieved from: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12556/1/25_131-135_Vis_722_menegment.pdf [In Ukrainian]
5. Pro vnesennia zmin do Litsenziinykh umov provadzhennia hospodarskoi diialnosti u budivnytstvi, poviazanoi iz stvorenням об'єктів архітектури: Nakaz Ministerstva rehionalnoho rozvytku ta budivnytstva Ukrainy vid 06.10.2010 # 392 [On amendments to the licensing conditions for economic activity in construction related to the creation of architectural objects, Order of the Ministry of Regional Development and Construction of Ukraine from 06.10.2010 number 392]. *minregion.info* Retrieved from: http://minregion.info/stroitel'naya_litsenziya_Litsenziyni_umovi_3_ua.html [In Ukrainian]

И. О. КИРИЧЕНКО

соискатель НИИ правового обеспечения инновационного развития НАПрН Украины

НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНЖИНИРИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СТРОИТЕЛЬСТВЕ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Статья посвящена детальному анализу нормативно-правового регулирования инжиниринговой деятельности в строительстве. Автором приведена трехуровневая система законодательной регламентации инжиниринговой деятельности.

Ключевые слова: инжиниринг, инжиниринговая деятельность, законодательное регулирование инжиниринга.

I. O. KIRICHENCO

PhD candidate of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine

LEGAL REGULATION OF ENGINEERING ACTIVITY IN CONSTRUCTION FIELD: STATUS AND PROSPECTS

Problem setting. Any economic legal relations characterized by its content and by mechanisms of implementation in the legal field. Difficulties in choosing the correct model of relations can occur only at the stage of identifying the necessary legislation, regulations, and more optimal instruments for its regulation.

Analysis of recent research and publications. The issue on engineering activity, its current state and prospects of development has been studied by such legal scholars as: Mazur I. I., Manturov D. V., Milto A. M., Nasurlayeva K. E., Osyka L. K., Popov E. V., Redkin O. V. and others.

Target of research. The purpose of the article is to determine the most appropriate mechanisms of implementation of relations related with engineering activity in the legal framework .

Article's main body. Ukrainian legislation has the only definition of engineering activity in construction field contained in the Law of Ukraine «On Architectural activity».

The paper proposes to consider the regulation of engineering in construction field, so the regulatory support of such activity can be analyzed in two ways.

The first, it is the analysis of the regulatory framework of the elements of such relations that by one or another way act as the part of the engineering activity in construction field, and the second, the analysis of legal regulation of engineering activity in construction field can be carried out by the levels of regulation based on the validity of such regulation.

Thus, the author concluded that the three-tier system of legal regulation of engineering activity consists of macro-level (systematic (codified) regulations), meso level (level of laws and regulations) and discipline-specific (secondary legislation concerns only engineering in construction field) and it may be the best way of engineering activity regulations.

Conclusions and prospects for the development. It's arguably that the legal framework that aims to provide activity of business entities (that provide engineering services) characterized as unsystematic and fragmentation and we could see the lack of coherence in defined by legislation categorical apparatus in the field of engineering activity.

Key words: engineering, engineering activity, legal regulation of engineering.